

УДК 347.22:336.744

**ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОВАЛЮТИ
(АНАЛІЗ ЗАКОРДОННОГО ДОСВІДУ)**

Махінчук В. М.,

доктор юридичних наук, провідний науковий відділу правового забезпечення ринкової економіки Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України (Київ)

У статті досліджуються питання правового регулювання криптовалюти, що дозволить урегулювати найбільш актуальні питання пов'язані з обігом та використанням крипто валюти (електронної валюти) в Україні. Досліджується правова природа криптовалюти, спектр її використання та коло правовідносин, де криптовалюта виступає предметом. Іншим важливим питанням, є врегулювання процесу самого майнінгу, визначення статуту майнерів та результаті їх роботи, кінцевого блокчейну. Встановлено, що в умовах сьогодення не використовувати криптовалюту на території держави неможливо, оскільки Інтернет простір не має меж і відокремитися від нього неможливо. Відсутність належного (або навіть фрагментарного базового) правового регулювання тільки опускає Україну на декілька сходинок вниз, у даній сфері, що звичайно негативно позначається на різних сферах, зокрема на економіці. Відсутність належного регулювання, також створює велику прогалину не лише у приватно-правовому полі. Адже, наприклад, у сфері кримінального права також виникають невизначеності, оскільки правопорушення у сфері криптовалюти існують, однак кваліфікувати їх наразі неможливо, а від так покарання призначити також неможливо. Через це порушники в частині операцій з криптовалютою наразі залишаються не покараними, а деякі неправомірні дії взагалі не вважаються такими, що порушують інтереси інших осіб чи держави в цілому. Проте, родову ознаку, питання визначення об'єкту регулювання стосовно криптовалют, слід шукати насамперед у царині приватного права.

Ключові слова: коїн, блокчейн, криптовалюта, хеш-код, протокол запису транзакцій, майнінг, майнер, смарт контракт, ICO.

ВСТУП

Найменування Cryptocurrency, що означає «криптовалюта» перше в обігу з'явилося у 2011 році у журналі Форбс. Без перебільшення можна сказати, що основною вадою на сьогодні, яка стоїть на шляху до регулювання криптовалюти в цілому, а не виключно її правового аспекту регулювання, є необізнаність і певний страх абсолютної більшості учасників ринку стосовно наступних питань:

- Який принцип роботи криптовалют і крипторинку?

- Яким чином, без наявності центрального регулятора (центробанку), здійснюється «наповнення» цієї криптовалюти?

- Чим забезпечена криптовалюта?

- Чи достатньо заміни категорії «довіра», яка використовується (є притаманною) стосовно інших класичних валют (фіатні гроші) на категорію «зацікавленості» і «страху» більшості (всіх) учасників ринку та «віри» в непорушність власне самої системи Інтернет і системи блокчейну?

- Неможливість і важкість сприйняття категорії «безвідкличність» (незворотність) транзакції з блокчейном. Оскільки, сама така конструкція знаходиться у протиріччі з концепцією захисту (судового захисту, самозахисту), яка є загальноприйнятною для захисту законних прав та інтересів і виступає певною гарантією учасникам певних відносин (правовідносин)?

З іншого боку, вищезазвані фактори сприймаються іншою частиною Учасників цього ринку, як беззаперечні «плюси» вільного суспільства, вільного співтовариства, які є майже абсолютною організацією з точки зору стороннього регулювання і впливу. Фактично така конструкція без правового оформлення, мала б діяти за принципом «залучених користувачів». Іншими словами анонімне оцінювання певних транзакцій з метою захисту своїх же прав, породжувало певну стабільність такої системи, що влаштовувало користувачів, яких було до певного моменту було відносно не багато.

Проте, на певному етапі розвитку криптовалют, стало зрозуміло, що останні, за допомогою своїх певних специфічних (унікальних) характеристик та особливостей функціонування, заснованих на відсутності централізованого регулювання і анонімності транзакцій, можуть стати найкращим притулком (ширмою) для нелегального, а подекуди і відверто злочинного промислу та злочинної діяльності. Апогеєм такого нехтування з боку регуляторів (державних, само регуляторів тощо) ринку криптовалют, стала історія з сайтом SILK ROAD [1; 133-136], який використовувався для нелегального продажу (фактично обміну на біткоїнів, з наступною можливістю перевести в готівку відповідно суми криптовалюти, отриманої за транзакцію).

ПОНЯТТЯ «КРИПТОВАЛЮТА»

За загальним визначенням, криптовалюта розглядається і сприймається як особливий різновид електронних платіжних засобів. Фактично, це математичний код, за допомогою якого здійснюється обіг електронних коштів з використанням криптографічних елементів, а саме електронного цифрового підпису.

Кожна валюта має певну одиницю виміру, не виняток і криптовалюта, одиницею виміру якої є «коїн», який не має ніякого матеріального вираження. Ці гроші віртуальні, вони існують виключно у електронному вигляді. Для зручності використовують також термін токен. Токен – це

централізована чи децентралізована цифрова одиниця обліку, що заснована на математичних обчисленнях та має криптографічний захист¹.

Сьогодні криптовалюта фактично виступає міжнародним електронним платіжним засобом, що використовується на території більшості країн світу, основна її відмінність від звичної національної валюти полягає у децентралізованості та невідконтрольності з боку урядів.

Сутність самих операції з майнінгу (видобутку самих біткоїнів), обміну самими біткоїнами і перетворення останніх у готівку, по суті є специфічними математичними операціями з обрахунку, за виключенням останньої (тут остання розглядається як операція міни криптовалюти на іншу валюту). Всі інші операції розглядаються як система математичних алгоритмів, внаслідок чого з'являється певне благо, цінне для всієї системи («екосистеми біткоїнів») і яке можна шляхом міни переоформити у звичайні валюти (обміняти), або за які (за допомогою яких) провести операцію обміну (купити) на певні об'єкти матеріального світу.

З точки зору математичних обрахунків, видобуток (генерування) біткоїнів можна розглядати як певний тривалий процес математичних обрахунків, які сприймає вся сукупність (система) під'єднаних комп'ютерів (і відео-карт), які внаслідок задіяних в обрахунках сил і засобів визначає переможця і винагороджує його призом – біткоїном.

Суто з математичних (алгоритмічних) засад процес видобутку певної криптовалюти слід розглядати (на прикладі, наприклад, біткоїна), як створення нових обсягів криптовалюти (нових біткоїнів) і являє собою рішення математичної задачі з пошуку символічних комбінацій, що задовольняють ряду умов.

Припустимо, що потрібно символічний рядок перетворити так, щоб на виході отримати інший рядок, що починається з послідовності певних символів, наприклад, нулів. Цей результат називається хеш-послідовністю. Щоб таке перетворення було прийнято протоколом, воно має враховувати всю передісторію транзакцій або створення нових одиниць криптовалюти і їх передачі між контрагентами.

Код, що лежить в основі валюти, поступово змінюється в міру додавання до нього все нових і нових комбінацій, при цьому можна «розмотати» клубок у зворотний бік. Цей «клубок» являє собою аналог всієї грошової маси криптовалюти, яка знаходиться в обігу на даний момент разом з історією всіх операцій з передачі валюти від одного власника до іншого, і називається хеш-сумою.

Щоб «створити» новий запас криптовалюти, додавши його до вже існуючого запасу, за допомогою комп'ютера відшукують відповідну числову послідовність, склавши яку з попередньою хеш-сумою, отримують вже нову, яка задовольняє заданим умовам.

Оскільки рішення цієї задачі вимагає серйозних витрат комп'ютерних ресурсів, передбачено винагороду. Більш того, з генеруванням кожного нового блоку біткоїнів витрати комп'ютерних ресурсів на пошук решти блоків ростуть, тому потрібно все більш серйозне апаратне забезпечення. Якщо ще пару років тому процес майнінгу був доступний на домашніх комп'ютерах з (кілохеш в секунду), то тепер цього абсолютно не достатньо.

---

¹ З метою доступності цього тесту для сприйняття не фахівцями у галузі інформатики і програмування, всі технічні (технологічні) операції з криптовалютою і відповідними цифровими записами і кодами будуть поіменовані як «математичні обрахунки».

Більш серйозним варіантом можна вважати новітні ігрові та професійні відео-карти NVIDIA, а також AMD.

Справа в тому, що сучасні відео-карти мають процесор, спеціально орієнтований на виконання складних математичних обчислень, які центральний процесор комп'ютера виконує у багато разів повільніше.

Однак, цей підхід пов'язаний з великими фінансовими витратами, адже споживана потужність відео-карт сімейства NVIDIA Tesla і аналогічних або трохи більш потужних прискорювачів AMD досягає сотень Вт, а ціна – десятки або навіть сотні тисяч доларів.

Таким чином, витрати на комп'ютер, що має великий і добре охолоджуваний корпус, блок живлення з запасом потужності і новітня відео-карта, доступні лише небагатьом, а в подальшому майнеру доведеться як слід розщедритися і на значне цілодобове споживання електроенергії. Загалом для майнінг з метою отримання доходу навіть професійні відео-карти вже не годяться, оскільки їх продуктивність обмежена декількома mH/s. Існують в рази більш енергоефективні пристрою ASIC (Application Specific Integrated Circuit, тобто інтегровані схеми, орієнтовані на додатки). Вони були розроблені спеціально для майнінг і тому не придатні для іншого застосування, зате мають продуктивність від сотень mH/s і вище. Найпростіші і дешеві варіанти таких блоків виконані у вигляді USB-«затичок», що по вигляду нагадують флеш-накопичувачі, а найпотужніші майнінгові пристрої виконані у вигляді ящика і споживають мегават електроенергії і більше.

У 2015 році сумарні витрати електроенергії майнінговими станціями становили півтора тераватта, що еквівалентно споживанню величезного міста. Основні їх потужності зосереджені в Китаї і являють собою по суті справжні фабрики, «продукцією» яких є згенеровані біткоїни.

Тобто, користувач вирішує задачу і якщо він домагається успіху, в його розпорядженні виявляється та чи інша кількість криптовалюти, а вся її маса, що перебуває в обігу, зростає як раз на цю величину, наприклад, на 1 біткоїн.

Останнє по суті є найголовніше з точки зору потенційного регулювання, адже в силу певних процесів (насправді механіка не так важлива, адже мало хто розуміється і у видобутку наприклад іридію чи платини, як і біткоїна) з'являється новий об'єкт потенційного правового регулювання, адже володіє вартісною цінністю, сприймається широким загалом як можливий еквівалент грошовій масі (володіє еквівалентністю стосовно класичних грошей), володіє покупною спроможністю. Саме ці характеристики за великим рахунком роблять питання регулювання криптовалют вкрай актуальним, адже коло потенційних суб'єктів і об'єктів, коло потенційних загроз від такого виду розрахунків і такого регулювання є надзвичайно великим.

ПІДҐРУНТЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОВАЛЮТИ В УКРАЇНІ

В Україні до сьогодні існує велика прогалина у сфері правового регулювання криптовалюти, оскільки норми жодного нормативно-правового акту не поширюються на даний об'єкт, як об'єкт цивільно-правових відносин. Існує один зареєстрований законопроект «Про обіг криптовалют в Україні» [2], «Про стимулювання ринку крипто валют та їх похідних в Україні» [3], ще один законопроект знаходиться на сайті в процесі колективного розроблення [4].

Протягом останніх років Україна входить до ТОП-10 країн світу [5] за кількістю користувачів біткоїн. Так на території нашої країни здійснює свою діяльність найбільше в СНД біткоїн-агентство Kuna, одним із проектів якого є

криптовалютна біржа. Застосування децентралізованих технологій планується та частково вже реалізується на державному рівні: e-Auction 3.0, e-Vox, E-Ukraine. В Україні також дуже розвинене криптовалютне товариство. У грудні 2016 р. Українська біржа стала першим у світі майданчиком, де торгуються деривативи біткоїн. І не дивлячись на це, відповідного нормативно-правового акту, що регулював би відносини досі немає.

Для визначення правової природи відносин з криптовалютою перш за все, необхідно звернутися до Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ). Аналізуючи ст. 177 ЦКУ, де наведено класифікацію об'єктів цивільно-правових відносин, можна помітити, що криптовалюту неможливо віднести до одного з видів. Тому в умовах сьогодення єдиний варіант застосування аналогії закону чи аналогії права виглядає таким чином: якщо цивільні відносини не врегульовані цим Кодексом, іншими актами цивільного законодавства або договором, вони регулюються тими правовими нормами цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, що регулюють подібні за змістом цивільні відносини (аналогія закону). У разі неможливості використати аналогію закону для регулювання цивільних відносин вони регулюються відповідно до загальних засад цивільного законодавства (аналогія права) (ст. 8 ЦКУ). Проте відкритим залишається питання: «Які саме правовідносини можуть бути застосовувані за аналогією до криптовалют?».

Перше, що необхідно з'ясувати – виступає криптовалюта як валюта цінність чи як засіб платежу.

Дослідивши Конституцію України [6], ЗУ «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» [7], Декрет КМУ «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» [8] та ряд роз'яснень Національного банку України, криптовалюту не можна віднести до жодної з цих категорій. Єдиним законним засобом платежу в Україні виступає національна валюта – гривня. Також, передбачено перелік валютних цінностей, що можуть знаходитися у власності резидентів та нерезидентів на території України, до якого криптовалюта не входить.

Виходячи з вищевказаного та опираючись на роз'яснення Національного банку України, криптовалюту прийнято вважати грошовим сурогатом, що немає реальної вартості. Однак у ЗУ «Про Національний банк України» визначено, що грошовий сурогат – це будь-які документи у вигляді грошових знаків, що відрізняються від грошової одиниці України, випущені в обіг не НБУ і виготовлені з метою здійснення платежів у господарському обігу. Але ознаки криптовалюти не підпадають під поняття «електронний документ», оскільки під останнім розуміється документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, враховуючи обов'язкові реквізити документа. Таким чином, криптовалюту до числа грошових сурогатів відносити неправильно, оскільки її сутність відрізняється від наведеного у законі поняття.

Сьогодні розроблено законопроект, прийняття якого могло б подолати прогалину у національному законодавстві і визначити правову природу криптовалюти. В законопроекті № 7183 «Про обіг криптовалют в Україні» йдеться, що криптовалюта – це програмний код (набір символів, цифр і букв), який є об'єктом права власності та може виступати засобом обміну. Автори законопроекту пропонують визнати криптовалюту «фінансовим активом», оскільки, як згадувалося вище, під ознаки валютної цінності чи засобу платежу вона не підпадає. Однак дане твердження спеціалісти вважають не зовсім правильним, оскільки у даному формулюванні криптовалюта фактично ставиться в один ряд з об'єктами інтелектуальної власності: віршами,

картинами чи скульптурами. Це та інші неузгоджені питання наразі виступають тими важелями, що сповільнюють прийняття законопроекту.

Також варто вказати, що регулятором ринку криптовалюти, згідно законопроекту, буде виступати Національний банк України, що наштотує на ще одне запитання: «Чому для регулювання цивільно-правових відносин, якими є операції з криптовалютою, залучається фінансовий регулятор?» На це та інші питання законопроект відповіді не дає.

Отже, спробуємо розібратися у специфіці правовідносин з криптовалютою через з'ясування предмету та об'єкту правового регулювання.

Можливим об'єктом правового регулювання криптовалюти є відносини, що склалися в процесі створення, використання та здійснення операцій з обігу електронних коштів – коїнів та як наслідок могли привести до виникнення нових правовідносин, що носять цивільно-правовий характер.

Предметом регулювання криптовалюти, у свою чергу, можемо назвати сферу діяльності, у якій криптовалюта використовується. Основним предметом виступають різноманітні види криптовалюти, наразі більше 500 різновидів.

Також при вивченні питання криптовалюти особливу увагу варто приділити відносинам майнінгу. Майнінг – це обчислювальні операції, які здійснює майнер за допомогою власного та/або орендованого спеціалізованого обладнання, з метою забезпечення працездатності та безпеки системи блокчейн, та залежно від умов системи блокчейн отримує винагороду системи блокчейн.

У свою чергу майнер – це будь-яка фізична особа, фізична особа-підприємець або юридична особа, яка за допомогою власного та/або орендованого спеціалізованого обладнання забезпечує працездатність та безпечність системи блокчейн, криптовалютних транзакцій, і, в залежності від правил системи блокчейн, отримує винагороду системи блокчейн та/або набуває права власності на криптовалюту.

Система блокчейн – це децентралізований публічний реєстр усіх проведених криптовалютних транзакцій, які були проведені суб'єктом криптовалютних операцій.

Вищезгаданий законопроект пропонує розглядати питання майнінгу як певної діяльності, з підтримки розподіленої платформи і створення нових блоків з можливістю отримати винагороду в формі емітованої валюти і комісійних зборів у різних криптовалютах, зокрема в біткоїнах. Вироблені обчислення потрібні для забезпечення захисту від повторного використання одних і тих же одиниць валюти, а зв'язок майнінгу з емісією стимулює людей витрачати свої обчислювальні потужності і підтримувати роботу мереж.

Суть майнінгу полягає в підборі такого значення Nonce, яка дозволить отримати хеш, що містить певну кількість нулів на початку цього хешу.

Кількість нулів у хеші вибирається таким чином, щоб кожен блок з'являвся приблизно раз на 6-10 хвилин.

Всі нові біткоїни видобуваються через описаний вище майнінг, тому без майнерів, фактично не можливе створення нових. На сьогоднішній день видобуто тільки 16 із 21 млн біткоїнів, тому процес їх розробки ще не скоро завершиться, а від так роботою майнери забезпечені надовго. Навіть якщо нові валюти будуть з'являтися з такою ж швидкістю, як сьогодні, то майнінг стане справжньою професією і нас чекає досить велике майбутнє.

Майнінг відбувається децентралізовано – консолідованими силами всієї майнінг-спільноти по всьому світу. Тому, навіть якщо частина майнерів піде зі сцени, справа ця буде жити і процвітати. Ну, а ймовірність відключення відразу всіх майнерів близька до нуля, адже для цього

необхідно «відімкнути» всю систему Інтернет у всьому світі, оскільки тільки після цього не буде існувати комп'ютера у мережі, який здійснює он-лайн математичні операції розрахунків.

Майнінг також необхідний для цілісності і надійності всієї системи – це, до речі, стосується будь-якої криптовалюти. Тому, що робота майнерів забезпечує такі процеси, як:

- захист мережі від спаму (підроблених транзакцій і блоків) і від різних атак;
- підтримку децентралізації мережі.

Окремо також розглянемо термін «блокчейн», що дослівно означає «ланцюжок блоків», де кожен блок пов'язаний із попереднім. Блоком називають такий інформаційний пакет, що містить у собі всі попередні відомості і частину нових. А весь ланцюжок являє собою розподілену між безліччю учасників базу даних, що працює без централізованого управління, тобто відсутній посередник у вигляді одного «центрального сервера», на якому зберігається вся інформація. Саме відсутність централізації є важливим елементом технології, оскільки всі дані зберігаються на комп'ютерах користувачів. Усі користувачі ланцюга є рівноправними й утворюють собою мережу комп'ютерів, на кожному з яких зберігається копія даних блокчейн. Зламати або «вимкнути» блокчейн неможливо, адже поки функціонує хоча б один комп'ютер, приєднаний до мережі, технологія буде працювати. Дані, що утворюють ланцюг блоків, можуть містити різну інформацію: відомості про угоди, людей, об'єкти, транзакції, серійні номери, видані кредити тощо. Отже, сфера застосування цього інструменту може бути різноманітною.

Ключовими елементами є такі операції: взаємодія учасників, формування блоків, формування ключів, шифровка записів.

Приклади використання технології системи блокчейн в Україні можна прослідкувати в рамках стратегії земельної реформи. Як зазначає перший заступник міністра аграрної політики і продовольства України, з жовтня 2017 р. буде запущено пілотний проект із переведення Державного земельного кадастру на технологію блокчейн, яка є найбільш досконалою технологією у світі із захисту інформації.

Відсутність належного правового регулювання криптовалюти не заважає її активному використанню, у зв'язку з чим, досить часто виникають різноманітні спори.

Сьогодні в Україні вже склалася незначна судова практика з вирішення спорів з використання та обігу криптовалюти. Є рішення Апеляційного суду м. Києва від 12.10.2016 [9] по справі № 753/599/16, у якому позивач обґрунтовує свою позицію тим, що Біткоїн - це майнові права на записи у відкритій базі даних блокчейн, її матеріальна цінність підтверджується їх вартістю на світових он-лайн-площадках для торгівлі, і підлягає судовому захисту. Суд посилаючись на вищезгадане роз'яснення НБУ вважає, що Біткоїн не є річчю в розумінні ст. 179 Цивільного кодексу України, тому що не має ознак матеріального світу та не є продукцією. Крім того, криптовалюта не має ознак майнових прав. Адже згідно з ч.3 ст.3 Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні під майновими правами визнаються будь-які права, пов'язані з майном, відмінні від права власності, у тому числі права, які є складовими частинами права власності (права володіння, розпорядження, користування), а також інші специфічні права (права на провадження діяльності, використання природних ресурсів тощо) та права вимоги. Законопроект стосовно регулювання криптовалют визначає її як об'єкт

права власності, який може виступати засобом міни, відомості про який вносяться та зберігаються у системі блокчейн. Такий підхід видається надзвичайно спрощеним, адже не відповідає на питання, чому криптовалюта може виступати (і вже виступає) саме засобом платежу? При цьому прослідковується певний дисонанс у самому законопроекті, адже визначаючи останню об'єктом права власності, контроль та державне регулювання пропонується покласти на Національний банк України. Чому і на підставі чого Національний банк України має здійснювати контроль за об'єктами права власності зазначений законопроект не розкриває. Варто очікувати у законопроектній роботі й інших версій визначення природи криптовалюти і її можливих регуляторів.

Стрімкий розвиток криптовалют у світі вимагає реакції національних інститутів влади на цю ситуацію. Наведемо лише деякі найбільш відомі приклади і спроби нормативного регулювання обігу криптовалют.

СІНГАПУР

Первинне розміщення цифрових токенів (ICO) було прирівняне грошово-кредитним управлінням (центробанком) Сінгапуру до IPO звичайних цінних паперів. Тепер залучення інвестицій через блокчейн підпадає під державне регулювання. При цьому самі криптовалюти залишаються поза межами правового поля. Про це повідомляє Finbalance [10].

Менш ніж через тиждень після того, як ICO було легалізовано Комісією з цінних паперів США, такий крок зробив фінансовий регулятор Сінгапуру. Таким чином, азіатське місто-держава стало другою в світі юрисдикцією, де первинне розміщення цифрових токенів контролюється владою.

Варто враховувати факт того, що самі по собі біткоїн, ефір та інші криптовалюти як і раніше ніяк не регулюються владою жодної країни світу. В Сінгапурі, як і в США, в легальне поле введені лише ICO. У центробанку Сінгапуру вирішили, що відтепер стартапи, які проводять ICO, повинні повідомляти про це владу, яка буде контролювати параметри первинного розміщення «монет» [11; 494].

ІНДІЯ

У грудні 2017 року правоохоронні органи Індії, як тоді повідомлялося [12], розглядали випадки відмивання грошей, шахрайства та ухилення від сплати податків на дев'яти криптовалютних біржах. На даний момент мова йде про те, що в найближчому майбутньому в країні з'явиться положення, яке регулюватиме обмін криптовалютами.

У інтерв'ю телеканалу CNBC TV18 [13], секретар Департаменту економічних справ Міністерства фінансів Індії, Субхаш Чандра Гарг (S.C.Garg), заявив, що уряд створив групу для підготовки доповіді про криптовалюти, яка, як очікується, буде опублікована до кінця фінансового року. Він підкреслив: «Уряд застосує кроки, щоб зробити їх [криптовалютні платежі] незаконними в якості платіжної системи.» Крім того, посадовець натякнув на майбутні правила для обміну та торгівлі криптовалютами.

«Ми сподіваємось, що впродовж цього фінансового року комітет завершить свої рекомендації, [приймати рішення] звичайно ж, буде регулятор» - сказав Гарг, який очолює зазначену вище групу.

Представляючи бюджет країни, міністр фінансів Індії Арун Джетлі (Arun Jaitley) заявив парламенту, що уряд буде застосовувати політику нульової толерантності щодо використання криптовалют для транзакцій нелегального характеру.

Цікаво, що зауваження, зроблені Джетлі, викликали широке поширення страху серед біткоїн-спільноти Індії, яка неправильно

вигукнула його слова і стала вважати, що уряд заборонив криптовалюти. Незабаром після того, як його виступ транслювався на телебаченні, ціна біткоїна стрімко впала [14].

Претензії до криптовалют, які можуть бути використані для фінансування тероризму та контрабандних закупівель, датуються декількома роками і майже такі ж старі, як і сам ринок. Проте поки що не було жодних серйозних доказів, які б доводили, що таке насправді існує, крім випадку із Silk Road [15], який продемонстрував, що біткоїн тоді був основним інструментом для угод, які пов'язані з наркотиками та озброєнням.

Проте з того часу біткоїн перестав використовуватися у даркнеті через свою відстежуваність і віддав пальму першості [16] анонімним криптовалютам, зокрема Monero і ZCash [17]. А голова Комісії з торгівлі товарними ф'ючерсами США під час свого виступу на сенатських слуханнях наголосив [18], що без біткоїна не було б блокчейну.

Тепер стає зрозумілим, що Індія не бажає застосовувати криптовалюти як альтернативу грошовим платежам, а, навпаки, хоче регулювати їх як новий клас активів. Така поведінка була продемонстрована декількома урядами в минулому, в тому числі і урядом США. Врешті-решт, дозвіл на здійснення платежів в криптовалютах дозволяє людям повністю обходити фіатні валюти, які підтримуються державою.

Хоча заміна готівки на біткоїн була оригінальним баченням [19] цифрової валюти, як зазначено в його WhitePaper [20], схоже, що держави у всьому світі готові сприймати його лише як цифрове сховище цінності, подібне до золота. Коштовні метали також не визнаються законним платіжним засобом.

Zebra, одна з найпопулярніших в Індії криптовалютних бірж, опублікувала повідомлення у своєму блозі [21] з цього приводу, що майданчик для торгівлі цифровими валютами буде готовим до будь-якого регулювання, запровадженого комітетом з вивчення блокчейну та криптовалют.

АВСТРАЛІЯ

Австралійський звітно-аналітичний центр транзакцій (AUSTRAC) тільки що опублікував на своєму веб-сайті нові зобов'язання станом на 3 квітня.

З 3 квітня 2018 року біржа повинна відповідати новим критеріям, які включають в себе: реєстрацію в агентстві, прийняття і виконання програми AML/CTF, верифікація користувачів, а також надання звітів про усі підозрілі дії на біржі і транзакціях з використанням валюти у розмірі 10 000 австралійських доларів (7 700 дол. США) і більше.

Дані повинні зберігатися біржею впродовж семи років.

Проти незареєстрованих криптовалютних бірж вводяться штрафи і кримінальна відповідальність за незаконну діяльність.

Враховуючи те, що розгляд заявки на реєстрацію криптовалютних бірж вимагає часу, домовленість дозволить існуючим платформам продовжувати надавати свої послуги, проте вони зобов'язані пройти процес реєстрації до 14 травня.

В цілях боротьби з незаконним використанням криптовалют, Сенат Австралії схвалив законопроект про обов'язкове ліцензування криптовалютних бірж на початку грудня 2017 року. Законопроект також надав Austrac повний контроль над криптовалютними біржами.

Другий важливий для криптовалют закон набуде чинності в липні 2018 року. Необхідність його прийняття виникла із-за попереднього закону 2014 року, який розглядав криптовалюту в якості товару і зобов'язав

австралійців платити податок на товари і послуги, коли вони купують або розплачуються криптовалютой. Це відразу викликало критику з боку захисників технологій і активістів. Тоді уряд Австралії пообіцяв врегулювати це питання.

З 2018 року австралійцям більше не доведеться платити податок на товари і послуги (GST, аналог ПДВ) при купівлі і продажі криптовалют - уряд схвалив законопроект, який вирішує проблему "подвійного оподаткування" в країні.

Згідно з новим законопроектом, з 1 липня 2018 року криптовалюти класифікуватимуться при розрахунку GST аналогічно іноземним валютам.

КИТАЙ

У спільній заяві, опублікованій нещодавно 7 фінансовими регуляторними органами, найбільш густонаселена країна світу пояснила, чому вона вважає, що метод збору коштів за допомогою ICO є незаконним відповідно до внутрішнього законодавства [22].

В заяві сказано: «...Фінансування ICO відноситься до діяльності юридичних осіб, що займаються віртуальними валютами, такими як біткоїн або Етереум, за допомогою незаконного продажу і розповсюдження токенів. По суті, це своєрідне не схвалене та незаконне залучення коштів, яке підозрюється в незаконному продажі токенів, незаконному випуску цінних паперів та незаконному зборі коштів, фінансовому шахрайстві, у створенні фінансових пірамід та інших злочинних діяч...»

У другому пункті заяви пояснюється, що означає це визначення. Там сказано, що «від дати цього оголошення всі види операцій по фінансуванню випуску валют повинні негайно припинитися». Додавши, щоб «особи або організації, які завершили діяльність ICO, повинні повернути кошти інвесторів, захистивши таким чином права інвесторів і зменшити ймовірність ризиків». Також влада застерегла, що «люди, які відмовляються припинити діяльність ICO або відмовляються від повернення коштів інвесторам, будуть розслідувані і суворо покарані відповідно до закону».

У третьому пункті заяви говориться, що регулювання торгових платформ повинно бути посилені: «від дати цього оголошення торговельні платформи не повинні вести обмінний бізнес між грошима і віртуальними валютами, не повідомляти інформацію та курс при торгівлі віртуальною валютою».

В даний час не зрозуміло чи постраждає від цього робота мережі Етереуму, найбільшої платформи, яка використовує такий метод залучення коштів, і на якій функціонують більшість стартапів.

Інші пункти заяви забороняють фінансовим установам, таким як банки, вести бізнес з фінансуванням ICO і попереджати про суспільні ризики торгівлі токенами.

Реакція ринку. На даний момент вартість криптовалютних активів, створених для фінансування кампаній ICO, помітно змінилася у зв'язку із новиною про заборону ICO в Китаї. За даними Coin Market Cap, загальна капіталізація токенівна базі Етереуму з 10 млрд. доларів на цьому тижні знизилася до рівня нижчого 7,5 млрд. доларів, тобто відбулося падіння на 25%.

Найбільшого падіння зазнали Omise Go і Qtum, капіталізація яких, перевищивши нещодавно позначку в 1 млрд. доларів, встигла знизитися до рівня 781 млн. доларів і 638 млн. доларів відповідно станом на сьогодні [23].

Новина про заборону проведення ICO на такому великому криптовалютному ринку, яким є Китай, негативно позначилася на цінах багатьох криптовалют, зокрема біткоїна, Етереуму, на якому відбуваються більшість криптовалютних ICO, а також NEO, китайської платформи, яка також дозволяє проводити ICO.

США

У Сенаті США тривають слухання стосовно ролі криптовалюти в сучасній фінансовій системі і способів її регуляції. Зазначається, що позиція однієї з провідних економік світу безперечно вплине на стан галузі в цілому. Зокрема, про основні етапи обговорення повідомляє видання *Nash Telegraph* [24].

Голова Комісії з товарних і ф'ючерсних ринків (СТФС) Крістофер Джанкарло закликав рахуватися зі зростаючим впливом криптовалюти на світових ринках. «Як і в ситуації з розвитком Інтернету, ми не можемо повернути технологію назад і загнати джина в пляшку. Ігнорування цих явищ не змусить їх зникнути. Тут потрібна відповідальна регулятивна відповідь», – зазначив він [11; 486].

Регулювання повинно перешкоджати ухиленню від податків, відмиванню брудних грошей і шахрайствам із криптоактивами.

При цьому регулятори всі як один згодні, що майбутнє – за блокчейн-технологіями.

Крістофер Джанкарло навів як приклад історію з іпотечною кризою 2007–2008 років. Він заявив на слуханнях, що, якби тоді у фінансових регуляторів була можливість простежувати ланцюжки операцій і обробляти цю сукупну інформацію належним чином, такого масштабу кризи не було б.

Чиновник навів цифри колосальних вигод, що випливають із впровадження блокчейна тільки в системи фінансових транзакцій – йдеться про десятки мільярдів доларів на рік.

Що стосується криптовалюти, то зараз у США думають над регулюванням трьох видів криптооб'єктів:

- самі криптовалюти (визнані товаром, але регулювати їх ще не почали);
- ICO (вважається нелегальним, регулювання відкладено в довгий ящик);
- ф'ючерси на криптовалюту (визнано в якості ф'ючерсу на товар без поставки з виплатами за контрактами у вигляді еквівалента в коштах).

Незважаючи на відносно невеликі масштаби цього класу активів, віртуальна валюта генерує принципово нові проблеми для регуляторів, пише видання.

Що стосується міжвідомчої координації, то в своєму виступі Джанкарло зазначив, що «юрисдикція СFTС щодо віртуальних валют не є винятковою». В результаті підхід США до нагляду за віртуальними валютами перетворився, на його думку, в багатогранний процес, до якого залучені і фінансові та правоохоронні органи: і SEC, і фіскальна служба, і ФБР та інші.

Але головне, на чому наполягає голова СFTС, – регуляторне реагування повинно починатися з освіти споживачів. На тлі диких тверджень, сміливих заголовків і шокуючої гіперболи про віртуальну валюту виникає потреба в набагато більшому розумінні та ясності – з боку професійних учасників ринку і приватних, індивідуальних інвесторів, підсумовує видання.

ВИСНОВКИ

1. Жодна з країн остаточно не визначила правової природи криптовалют, визнавши і прирівнявши останні до де-факто засобів платежу та засобів міни.

2. Державне регулювання не може уникати факту, коли певні засоби використовуються для операцій платежів.

3. Криміногенна складова, як одна з характеристик криптовалют, підштовхує регуляторні органи висловитися з приводу цього, надавши

правову оцінку; така стурбованість є загальноновизнаною у світі, де поширюється тероризм і кіберзлочинність.

4. Наразі визнання криптовалюти засобом міни, відкриває для державних органів, якщо не шлях до визначення правової природи останньої, так хоча в можливість не залишатися сторонньою до процесів, які об'єктивно існують у повсякденному житті.

Держава м'яко бере криптовалюту під контроль, перетворюючи децентралізовану ідею на фікцію. Оскільки будь-яке централізоване регулювання децентралізованої системи - це вже парадокс, щось на кшталт неформалів, які бажають визнання на формальному рівні.

Деякі аналітики припускають, що подібні заяви та обмежуючі кроки можуть бути викликані загрозою, яку становить криптовалюта для нинішньої світової фінансової системи, адже віртуальна валюта ліквідує потребу в послугах посередників (банки, юридичні фірми і т.д.) та великої чисельності персоналу, оскільки транзакції здійснюються напряму між учасниками угоди.

Питання регулювання криптовалюти як і раніше турбує трейдерів. У понеділок директор Центрального банку Німеччини Йоахім Вюрмелінг (Joachim Wuermeling) заявив, що регулювання криптовалюти має здійснюватися в глобальному масштабі. На його думку, це пов'язано з тим, що національні або регіональні правила буде складно реалізувати у безмежному віртуальному співтоваристві. Крім того, агентство Блумберг повідомило про наміри влади Китаю розширити заборону, яка була накладена на біржову торгівлю криптовалютою в минулому році.

Для кращого розуміння питань криптовалюти, також звернемося до прикладів їх регулювання закордоном. Європейський суд в рішенні від 22.10.2015 року визначив, що біткоїн необхідно вважати валютою (засобом платежу), а не товаром. Це було обумовлено тим, що виникали певні труднощі щодо оподаткування криптовалюти. Відповідне рішення встановило, що всі операції, пов'язані з обміном біткоїнів (bitcoin), будуть оподатковуватися так само, як і операції з традиційними валютами. Європейська судова практика по суті прирівняла криптовалюту до законного платіжного засобу, а обмін грошових коштів – «валютно-обмінною операцією». Але все-таки, згідно чинного законодавства ЄС цифрова валюта вважається товаром і підпадає під регулювання Цивільного законодавства і Директиви ЄС про ПДФ як товар, а договір купівлі — продажу щодо криптовалюти є договором-купівлі продажу товару.

Практика регулювання відносин з крипто валютою існує чи не у всіх країнах світу. У штаті Вашингтон, США, цифрова валюта — це об'єкт грошових переказів у зв'язку з вимогами Закону «Про уніфікацію грошових послуг». Крім того, у вересні 2015 року Американська державна комісія, яка займається біржовими ф'ючерсними контрактами прирівняла біткоїн до біржових товарів.

Австралія демонструє намір стати однією з найбільш прогресивних юрисдикцій. Цифрова валюта не розглядається як фінансовий продукт, а тому криптовалютна діяльність не підлягає ліцензуванню (крім діяльності, пов'язаної з фіатними грошима чи іншими фінансовими продуктами). В Австралії активно розробляється законодавство у сфері протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму, що передбачало б можливість використання цифрових валют з метою здійснення цих злочинів.

Великобританія є лідером криптовалютної інтеграції та однією з найсприятливіших і найзручніших юрисдикцій для ведення

криптовалютного бізнесу. До того ж держава надає підтримку стартапам, що пов'язані з цифровою валютою.

Досить прогресивною у сфері регулювання криптовалюти, як не дивно, стала Білорусія. Не так давно президент Білорусії підписав декрет «Про розвиток цифрової економіки», яким була узаконена криптовалюта і створені якнайкращі умови для розвитку IT-бізнесу в країні. Згаданий вище декрет регулює бірж та пунктів обміну, дозволяє здійснення майнінгу громадянам, без отримання будь-яких дозвільних документів, а також дозволяє здійснення широкого спектру операції з використанням біткоїна та інших електронних коштів. Відтак діяльність пов'язана з обігом криптовалюти не буде вважатися підприємницькою, а доходи отримані в результаті здійснення таких операцій не підлягають особливому оподаткуванню, як доходи отримані від здійснення підприємницької діяльності.

Аналізуючи все описане вище, стає зрозуміло, що Україна має таку ж проблему, що й більш цивілізовані країни – технології випереджають законодавство. Однак для вирішення однієї проблеми існує декілька різних підходів для її вирішення. У будь-якому випадку криптовалюти – це перспективна технологія, вона розвиватиметься, незважаючи на спротив чи нерозуміння. Кількість людей, які довіряють криптовалютам, постійно збільшується, так само як і кількість тих, для кого це стало можливістю заробітку коштів.

Вирішення питання правового регулювання криптовалюти дозволить урегулювати найбільш актуальні питання пов'язані з обігом та використанням крипто валюти (електронної валюти) в Україні. Першу, що необхідно визначити, це правову природу криптовалюти, спектр її використання та коло правовідносин, де криптовалюта виступає предметом. Іншим важливим питанням, яке постане обов'язково, це питання врегулювання процесу самого майнінгу, визначення статуту майнерів та результаті їх роботі, кінцевого блокчейну.

Загалом, в умовах сьогодення не використовувати криптовалюту на території держави неможливо, оскільки Інтернет простір не має меж і відокремитися від нього неможливо. Відсутність належного (або навіть фрагментарного базового) правового регулювання тільки опускає Україну на декілька сходинок вниз, у даній сфері, що звичайно негативно позначається на різних сферах, зокрема на економіці.

Відсутність належного регулювання, також створює велику прогалину не лише у приватно-правовому полі. Адже, наприклад, у сфері кримінального права також виникають невизначеності, оскільки правопорушення у сфері криптовалюти існують, однак кваліфікувати їх наразі неможливо, а від так покарання призначити також неможливо. Через це порушники в частині операцій з криптовалютою наразі залишаються не покараними, а деякі неправомірні дії взагалі не вважаються такими, що порушують інтереси інших осіб чи держави в цілому. Проте, родову ознаку, питання визначення об'єкту регулювання стосовно криптовалют, слід шукати насамперед у царині приватного права.

Саме тому питання правового регулювання криптовалюти повинно бути визначено протягом найближчого часу, щоб забезпечити належний розвиток і роботу описаної галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. *Поппер Н.* Цифровое золото: невероятная история Биткойна. :Пер. с англ. М.: ООО «И.Д.Вильямс», 2018. – 368 с. : ил. – Парал. тит. англ

2. *Проект* Закону про обіг криптовалюти в Україні №7183 від 06.10.2017 року (http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62684)
3. *Проект* Закону про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні №7183-1 від 10.10.2017 року (http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62710)
4. <https://ukranews.com/news/564737-zakon-mushaka-pozvolyt-karbo-kotyrovatsya-na-ukraynskykh-byrzhakh>
5. *Лихута В., Каплан А.* Правовое регулирование криптовалютного бизнеса. URL: <http://axon.partners/wp-content/uploads/2017/02/Global-Issues-of-Bitcoin-BusinessesRegulation.pdf>
6. *Конституція* України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>)
7. *Закон* України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 05.04.2001 № 2346-III (<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>)
8. *Декрет* КМУ «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 19.02.1993 № 15-93 (<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/15-93>)
9. *Рішення* Апеляційного суду м. Києва по справі №753/599/16 від 12.10.2016 року (<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/56686444>)
10. <https://news.finance.ua/ua/news/-/407575/singapur-legalizuvav-pervynne-rozmishhennya-kryptovalyut>
11. *Генкин А.* Блокчейн: Как это работает и что ждет нас завтра / Артем Генкин, Алексей Михеев. – М.: Альпина Паблишер, 2018. – 592 с.
12. <http://coinews.io/ua/category/1-kripto/article/1457-nalogovaya-sluzhba-indii-vvorvalas'-k-neskol'kim-bitkoin-birzham-v-raznyh-ugolkah-strany>
13. <https://www.youtube.com/user/CNBCTV18>
14. [http://coinews.io/ua/category/1-kripto/article/1782-cena-bitkoina-upala-nizhe-\\$9300-na-fone-vozmozhnosti-vvedeniya-zhestkogo-regulirovaniya-kryptovaljut-v-indii](http://coinews.io/ua/category/1-kripto/article/1782-cena-bitkoina-upala-nizhe-$9300-na-fone-vozmozhnosti-vvedeniya-zhestkogo-regulirovaniya-kryptovaljut-v-indii)
15. <http://coinews.io/ua/category/3-bitkoin/article/940-pravitel'stvo-ssha-poluchilo-48-mln.-dollarov-ot-prodazhi-bitkoina,-iz%23yatogo-s-silk-road>
16. <http://coinews.io/ua/category/3-b%D1%96tkojn/article/745-otchet:-prestupniki-othodyat-ot-praktiki-ispol'zovaniya-bitkoina-v-darknete>
17. <http://coinews.io/ua/category/1-crypto/article/504-alphabay-anonsuvav-pochatok-prijomu-zcash-v-yakost%D1%96-zasobu-oplati>
18. <http://coinews.io/ua/category/1-kripto/article/1810-golovakom%D1%96s%D1%96%D1%97-z-torg%D1%96v%D1%96-tovarnimi-fjuchersami-ssha:-bez-b%D1%96tkojna-ne-bulo-b-blokchejnu>
19. <https://bitcoin.org/en/bitcoin-paper>
20. <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>
21. <https://blog.zebpay.com/blockchain-and-cryptocurrency-committee-of-iamai-on-references-to-cryptocurrency-by-the-finance-5d0cc63d61c7>
22. <http://coinews.io/ua/category/1-crypto/article/754-vlada-kitaju-of%D1%96c%D1%96jno-zaboronila-provedennya-ico>
23. <https://blog.zebpay.com/blockchain-and-cryptocurrency-committee-of-iamai-on-references-to-cryptocurrency-by-the-finance-5d0cc63d61c7>
24. <https://hashtelegraph.com/2018/02/14/chtoreshili-o-kryptovaljutah-v-vashingtone-dlja-vsego-mira/>
25. *Поппер Н.* Цифровое золото: невероятная история Биткойна. :Пер. с англ. – М.: ООО «И.Д.Вильямс», 2018. – 368 с. : ил. – Парал. тит. англ.1.

**ON THE ISSUE OF REGULATION OF CRYPTOCURRENCY
(ANALYSIS OF FOREIGN EXPERIENCE)**

Makhinchuk V. M., Doctor of Legal Sciences, Leading Researcher of the department of legal support of a market economy of the Academician F. H. Burchak Scientific Research Institute of Private Law and Entrepreneurship of NALS of Ukraine (Kyiv)

Keywords: coin, block chain, crypto currency, hash code, transaction record protocol, landing, miner, smart contract, ISO.

The article deals with issues of legal regulation of cryptocurrency, which will resolve the most urgent issues related to the circulation and use of cryptocurrency (e-currency) in Ukraine. The legal nature of cryptocurrency, the range of its use and the range of legal relations, where the cryptocurrency is the subject, is explored. Another important issue is the settlement of the process of the property itself, the definition of the statute of mines and the result of their work, the final block.

It is established that in today's conditions it is impossible to use cryptocurrency on the territory of the state, since the Internet space has no boundaries and it is impossible to isolate from it. The lack of proper (or even fragmentary basic) legal regulation only lowers Ukraine down a few steps in this area, which usually affects negatively in various spheres, in particular in the economy.

The lack of proper regulation also creates a big gap not only in the private law field. After all, for example, in the field of criminal law, there are also uncertainties, since there are violations in the field of cybercriminals, but it is not possible to qualify them at this time, but it is also impossible to impose penalties. As a result, the perpetrators of cybercriminal operations are currently not punished, and some unlawful actions are not considered to be in any way violating the interests of other persons or the state as a whole. However, the generic feature, the question of determining the object of regulation in relation to cryptocurrency, should be sought first and foremost in the field of private law.